

نسبت سنجی اندیشه شعبی و دموکراسی

نشر معارف

نویسنده:

دکتر محمد مهدی بهداروند

سرشناسه: بهداروند، محمدمهدی. ۱۳۴۲ - Behdarvand, Mohamadmahdi عنوان و نام پدیدآور:
نسبت‌سنجی اندیشه شیعی و دموکراسی/ نویسنده محمدمهدی بهداروند. مشخصات نشر: قم: نهاد
نماینده مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف. مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص:؛ ۲۱/۴ س.م.
شابک: 978-600-441-292-6 وضعیت فهرست نویسی: فیفا یادداشت: کتابنامه: ص: ۲۲۵ - ۲۳۹. موضوع:
دموکراسی--جنبه‌های مذهبی--اسلام موضوع: Democracy -- Religious aspects -- Islam موضوع: دین و سیاست
موضوع: Religion and politics موضوع: دموکراسی موضوع: Democracy موضوع: روشنفکران دینی -- دیدگاه
درباره دموکراسی موضوع: * Intellectuals, Religious -- Views on democracy موضوع: دموکراسی -- ایران
موضوع: Democracy -- Iran شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر
نشر معارف رده بندی کنگره: ۱۴/ BP۲۳۰ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳ شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۸۳۵۷۰

نشر معارف

نسبت‌سنجی اندیشه شیعی و دموکراسی

نویسنده: محمدمهدی بهداروند ویراستار: حامد شمس
صفحه‌آرا: حسین قاسمیان طراحی جلد: گروه گرافیک سیمرغ
ناشر: دفتر نشر معارف نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰ شمارگان:
۱۰۰۰ جلد شابک: ۶-۲۹۲-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ قیمت: ۶۰۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴

مدیریت پخش (مرکزی) قم، شرکت پاتوق کتاب، تلفکس: ۰۲۵-۳۱۰۷۷

مراکز پخش

- اراک: ۰۸۶-۳۲۲۲۹۰۲۸ ■ ارومیه: ۰۴۶-۳۲۲۵۶۶۶۱ ■ اصفهان: ۰۳۱-۳۳۳۷۱۶۹۲ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۲۳۸۰۰۰
- ایلام: ۰۸۶-۳۲۲۳۶۲۸۲ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۳۲۲۷۸ ■ بردسکن: ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۲۱ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷
- بیرجند: ۰۵۶-۳۲۲۳۵۱۲ ■ تبریز: ۰۶۱-۳۳۳۵۸۰۸۰ ■ تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲
- رشت: ۰۱۳-۳۳۳۲۴۵۶۹ ■ زاهدان: ۰۵۶-۳۲۲۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۶-۳۳۳۶۶۲۵ ■ ساری: ۰۱۱-۳۳۳۲۳۰۲۰
- سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۰۴ ■ سمنان: ۰۲۲-۳۳۵۳۲۱۱۱ ■ شهرکرد: ۰۲۸-۳۳۳۵۰۰۰۴ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۶۶۶۱۴
- قزوین: ۰۲۸-۳۳۳۴۰۰۷۶ ■ قم: ۰۲۵-۳۷۷۴۷۵۵۷ ■ کرمان: ۰۳۶-۳۳۳۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۷۲۸۶۱۱
- گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۲۷۸۱۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۳۳۲۰۱۱۹ ■ یاسوج: ۰۷۶-۳۳۳۲۳۰۲ ■ یزد: ۰۲۵-۳۷۷۲۳۹۵۰

www.nashremaaref.ir | T: 0111 222 2222 | E: info@nashremaaref.ir

NashreMaaref

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۹		مقدمه
۱۸		«تمایز مردم سالاری دینی و مردم سالاری غربی در نظام جمهوری اسلامی»
۲۰		ضرورت و اهمیت موضوع پژوهش
۲۳		مفاهیم پژوهش
۲۳		الف. دین
۲۳		۱) تعریف لغوی و کاربرد آن در قرآن و روایات
۲۴		۲) تعاریف اصطلاحی عالمان دینی
۲۵		۳) تعریف اندیشمندان غربی
۲۶		نقد و ارزیابی
۲۷		ب. دموکراسی
۲۷		تعریف و پیشینه تاریخی دموکراسی

فصل اول

دموکراسی در نگاه‌ها و اندیشه‌ها

۳۷		فقها و مصلحان دینی
۳۸		شیخ مفید رحمته الله علیه
۳۹		شیخ طوسی رحمته الله علیه
۳۹		محقق حلی رحمته الله علیه
۴۰		محقق کرکی رحمته الله علیه
۴۰		محقق اردبیلی رحمته الله علیه
۴۱		ملا احمد نراقی رحمته الله علیه
۴۱		شیخ محمد حسن نجفی رحمته الله علیه (صاحب جواهر)
۴۲		آیت الله میرزای نائینی رحمته الله علیه

۴۳	آیت‌الله العظمی بروجردی رحمته‌الله
۴۴	علامه طباطبایی رحمته‌الله
۴۵	امام خمینی رحمته‌الله
۴۵	رهبر معظم انقلاب رحمته‌الله
۴۸	روشنفکران غربی
۴۸	ماهیت دموکراسی
۵۱	نقد دموکراسی
۵۴	روشنفکران دینی
۵۷	فیلسوفان سیاست
۵۷	سقراط
۵۸	افلاطون
۶۳	ارسطو
۶۴	نقد فلاسفه بر دموکراسی
۶۶	جمع‌بندی و ارزیابی

فصل دوم:

پیشینه تاریخی و مؤلفه‌های دموکراسی

۶۹	پیشینه تاریخی دموکراسی
۷۰	مؤلفه‌های بنیادین دموکراسی
۷۱	آزادی
۷۲	نظام توسعه، مبنی حدود آزادی جامعه
۷۲	آزادی و تکامل قدرت اجتماعی
۷۳	انواع آزادی
۷۴	قانون
۷۶	برابری (عدالت)
۷۸	حقوق بشر
۷۹	نقد و ارزیابی مؤلفه‌های دموکراسی
۷۹	نقد مفهوم آزادی در نظام دموکراسی
۸۱	نقش مکاتب در تحدید آزادی و اختیارات
۸۲	دموکراسی و آزادی
۸۸	نقد برابری و عدالت اجتماعی در دموکراسی

فصل سوم:

زیرساخت‌های نظری رابطه دین و دموکراسی

۹۴	رابطه دین یا وحی با علم و خردورزی
۹۵	ضرورت طرح بحث ارتباط دین و علم
۹۷	نظریه اول، بسندگی عقل و علم برای تکامل بشر
۱۰۱	نظریه دوم، تفکیک در حوزه‌های معرفتی

۱۰۵.....	ریشه‌ها و نتایج تفکیک حوزه‌های معرفتی.....
۱۰۷.....	سرپرستی معارف بشری توسط معارف دینی.....

فصل چهارم: عملکرد دموکراسی

۱۱۱.....	دموکراسی غربی محصول رویکرد اومانیسم.....
۱۱۴.....	محدودیت قوانین بشری.....
۱۱۵.....	تردید در ارزش‌های اخلاقی و انسانی و مشکلات ناشی از آن.....
۱۱۹.....	اسارت انسان.....
۱۱۹.....	نفی کرامت انسانی.....
۱۲۰.....	حرص و تعلق به دنیا.....
۱۲۲.....	بحران هویت.....
۱۲۵.....	فقدان امنیت اجتماعی.....
۱۳۰.....	مشکلات دیگر دموکراسی.....
۱۳۰.....	تک‌صدایی بودن دموکراسی.....
۱۳۱.....	ناپایداری مؤلفه‌های دموکراسی.....
۱۳۲.....	جمع‌بندی عملکرد دموکراسی از دورهٔ رنسانس تا کنون.....
۱۴۰.....	چشم‌انداز دموکراسی.....
۱۴۱.....	نمونه‌هایی از عملکرد کشورهای مدعی دموکراسی.....
۱۴۱.....	کشورهای غربی.....
۱۴۶.....	شوروی و کشورهای جهان شرق.....

فصل پنجم: دین و دموکراسی، تعامل یا تقابل؟

۱۵۲.....	نظریات مبتنی بر سازگاری نداشتن دین و دموکراسی.....
۱۵۲.....	امام خمینی (ره).....
۱۵۵.....	آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (ره).....
۱۵۷.....	علامه طباطبایی (ره).....
۱۵۸.....	استاد شهید مرتضی مطهری (ره).....
۱۵۹.....	علامه محمدتقی مصباح یزدی (ره).....
۱۶۱.....	دکتر علی شریعتی.....
۱۶۲.....	روشن‌فکران دینی.....
۱۷۱.....	دکتر عبدالکریم سروش.....
۱۷۶.....	ساموئل هانتینگتون.....
۱۷۷.....	گمی ارمه.....
۱۷۷.....	نظریات مبتنی بر تعامل دین و دموکراسی.....
۱۷۷.....	شهید مطهری.....
۱۷۸.....	روشن‌فکران دینی.....

مقدمه

با گذشت چهل سال از انقلاب اسلامی، امروز بیش از هر زمان دیگر، نیاز به استحکام بنا و مظلوم‌تنوریک انقلاب و افزایش بالندگی آن احساس می‌شود. بدیهی است، برای انجام دادن چنین کاری، باید به ذخایر فکری اسلامی و بومی انکا کرد و در شکستن جزم‌های اندیشه غربی جسارت داشت؛ یعنی همان مفاهیم بیگانه‌ای که اندیشمندان این مرز و بوم سال‌ها بی هیچ تشکیکی، خاضعانه آن‌ها را تکریم و تعظیم کرده‌اند و به کار بسته‌اند!

خوشبختانه در حال حاضر، نهضت «بازگشت به خویش» آغاز شده و اندیشه‌گرانی نوحاسته برای تبیین مفاهیم سیاسی «خودی» به تأملاتی گسترده دست یازیده‌اند و در این راه با جسارتی درخور، مفاهیم جزمی اندیشه غرب را نیز از تیررس نقدهای خود بی‌نصیب نگذاشته و به تعدیل و بازسازی برخی از آن‌ها پرداخته‌اند؛ به طوری که با وضعیت خودمان متناسب باشد.

حضرت امام خمینی علیه السلام از جمله کسانی است که به حق طلایه دار چنین حرکتی بود و همواره صاحبان فکر و نسل جوان و فکور کشور را به این کار تشویق

و ترغیب می‌کرد. آنچه امروز مردم سالاری یا «دموکراسی»^۱ نامیده می‌شود نیز از مفاهیمی است که نزد امام علیه السلام بازسازی شده است.

دموکراسی غربی، ازجمله مفاهیم مقدس و تعرض‌ناپذیر به شمار می‌رفت؛ اما امام خمینی علیه السلام ازجمله اشخاصی است که در حیات فکری و عملی خود، این نوع نظام سیاسی را به‌بوته نقد کشیدند و بدیل اسلامی آن را معرفی کردند. به همین دلیل، یکی از موضوعاتی که در اندیشه امام علیه السلام جای تأمل و بررسی دارد، مبحث مناقشه‌انگیز دموکراسی است و سؤالات بسیاری در این زمینه وجود دارد؛ چنان‌که منابع متعددی به زبان فارسی درباره ارتباط دین و دموکراسی و مردم سالاری در اندیشه امام خمینی علیه السلام به رشته تحریر درآمده است.^۲

مفهوم دموکراسی در اندیشه سیاسی و مکانیزم و نظام اداره جامعه، از معدود مفاهیم دیرپای فلسفه سیاسی است و به‌ویژه در دو سده اخیر شاهد رونق و ترویج این فلسفه و نظام سیاسی هستیم. این مفهوم به مثابه یکی از استوارترین مفاهیم سیاسی در عمر طولانی خویش، تحولات و فرازونشیب‌های بسیاری به خود دیده است؛ ولی همچنان محل تعاطی افکار و الگوی آرمانی حداقل بخش وسیعی از مردم جهان است. به قول دیوید هلد،^۳ شارح معروف دموکراسی، «تاریخ اندیشه دموکراسی، بغرنج و تاریخ دموکراسی‌ها گیج‌کننده شده است».^۴

1. Democracy.

۲. برای نمونه رک: دانیلود کتاب دموکراسی دینی و ولایت فقیه، میلاد باوری-کتاب از دموکراسی تا مردم سالاری دینی، نگرشی بر فلسفه سیاسی شریعتی و زمانه او، نویسنده: صادق زیباکلام- دین و بنیادهای دموکراتیک، ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، نویسنده سید محمدناصر تقوی- اسلام و دموکراسی، مهدی حجت.

3. David Held.

۴. دیوید هلد، مدل‌های دموکراسی، ص ۱۳.